

Roskilde Festival

- 27 år efter Woodstock

Af Leif Skov

Den tidlige musikfestivalhistorie passerer navne som Newport Festival (USA), Woodstock (USA), Altamont (USA) og Isle of Wight (England).

»We are stardust, we are golden, we are billion-year-old carbon, and we've got to get ourselves back to the garden« skrev og sang Joni Mitchell i 1969 i sin hyldest til Woodstock Festival, som hun aldrig nåede frem til på grund af trafikken. Sådan så 60'ernes rockgeneration sig selv - som en bevægelse, der måtte finde tilbage til »haven«, i august '69 symboliseret på Max Yasgurs mark i Woodstock. Woodstock blev et symbol og en myte - udråbt til måske århundredets største alternative kulturbegivenhed. En betydning, der især skyldtes USA's bitre og traumatiske krig i Vietnam, hvor unge amerikanere slagtedes i en fjern og uforståelig krig. På samme tid foldede ofrenes jævnaldrende deres drømmes farvestrålende bannere ud i Woodstock, og Jimi Hendrix sluttede festivalen med en glødende og blødende version af The Star Spangled Banner, USA's nationalsang. Den del af generationen, der var samlet i »haven« havde sendt et indtrængende signal til verden udenfor. Robert Stephen Spitz skriver om Woodstock, at det var en historisk begivenhed uden fortilfælde, som spændte over generationskløften og foranledigede en kulturelt splittet verden til at omvurdere sin moral. Woodstock er den største, mest fredelige forsamling for unge om musik og fællesskab, der har fundet sted. Den fangede og gav plads til fantasien og drømmene for en hel generation og repræsenterede en afslappet, bevidst, ikke-konform livsstil, som bl.a. lovpri-ste forbrødring og bragte en hel verden nogle skridt nærmere mod fred som noget virkeligt. Det blev fra og med Woodstock klart, at idéer og visioner båret af folkeflokke kunne påvirke og flytte dogmer og virkeligheder. Sådan forholder det sig også for en virkelighed på og omkring en Roskilde Festival næsten 30 år senere.

Tuli Kupferberg fra 60'er-gruppen The Fugs sang »When the modes of music change, the walls of the cities shake«. Mange af den nordvestlige verdens politikere og systemer skælvede, byer og grundvolde rystede og bævede, fordi musikken skiftede form og alt det skete, som man senere byltede sammen under betegnelsen Ungdomsoprøret. Musikken bar budskaber og

nye fællesskaber - og hvis man ikke kunne lide budskaberne, så var musikken farlig. I Danmark gik bl.a. Erhard Jacobsen, Inge Krogh og dele af Roskildes bystyre nærmest i sort panik i forbindelse med de tidlige festivaler i Roskilde. I dag, mere end et sølvbryllup senere, ved vi, at rockmusikken er den mest anvendte og effektive bærer af budskaber. Politikere lader sig gerne se i rocksammenhæng (Clinton, Jeltsin, Bjerregaard m.fl.), og kunstnere tager afsæt og bliver politikere (Mercouri, Havel m.fl.). Musikken bruges - til meget mere end underholdning. I Danmark er god, hellig, kristen alvor næsten det modsatte af musik - og danske festivaler, bl.a., har levet med søndags-tomgangs-kirketid i mange år, mens kirken i USA og mange andre steder skaber liv, glæde og kærlighed på musikkens fundament. Fra sentressernes USA bredte festivalidéen sig hastigt til Europa.

I Danmark opstod den første Thy-lejr i 1970, hvor bl.a. trioen Those Gnags spillede. Dette var dog snarere en »get together« end en egentlig musikfestival.

Roskilde Festival Blues

af Dan Turèll

Roskilde -
 De første år
 var det som en Thy-lejr, men mere overkommeligt
 en tre-dages Thy-lejr
 der ikke krævede nær så lange rejser
 og allerede fra man tog af sted begyndte festivalen
 den begyndte på Hovedbanegården
 når man kom med sin tjald og sin sovepose
 ned på perronen
 til alle de andre der stod og ventede på samme tog
 med tjald og sovepose
 og man behøvede ikke spørge dem hvor de skulle hen:
 Festivalen begyndte i toget
 de første piber blev blandet før Taastrup
 og før man havde sét sig om var man deroppe
 og inde på festpladsen
 dyrskue-området
 gedemarkedet
 klar til møder
 musik

og væsentligst dengang:
 hvad som helst -

Tre spejderdøgn i telt i en friluftsbar
 og særlige sjove stinkende menneskedyr omkring én
 til alle sider

Altid nogen man ikke havde set i årevis
 Altid én man havde truffet i Thy '70 eller på Cabana i '72
 eller i Marrakesh-expressen '67 -

Altid flaksende forvirrede flygtige døgn
 med hurtigt genkaldte og genkendte glimt af ansigter
 og kroppe i mængden -

En evigt kørende koncert
 guitarerne lynende og blinkende mellem smat og søle
 og i omkredsen, lurende:

strisserne, rockerne, hundene
 på ustandselig patrulje
 mellem urte-thés-stader, bøf-sandwich-udsalg
 chillum-udstillinger
 og håndskårne læderbælter -

Jeg er én gang blevet alvorligt forelsket under Roskilde Festivalen
 Jeg har mistet min kære engang uadskillelige
 ti år gamle sovepose

under Roskilde Festivalen

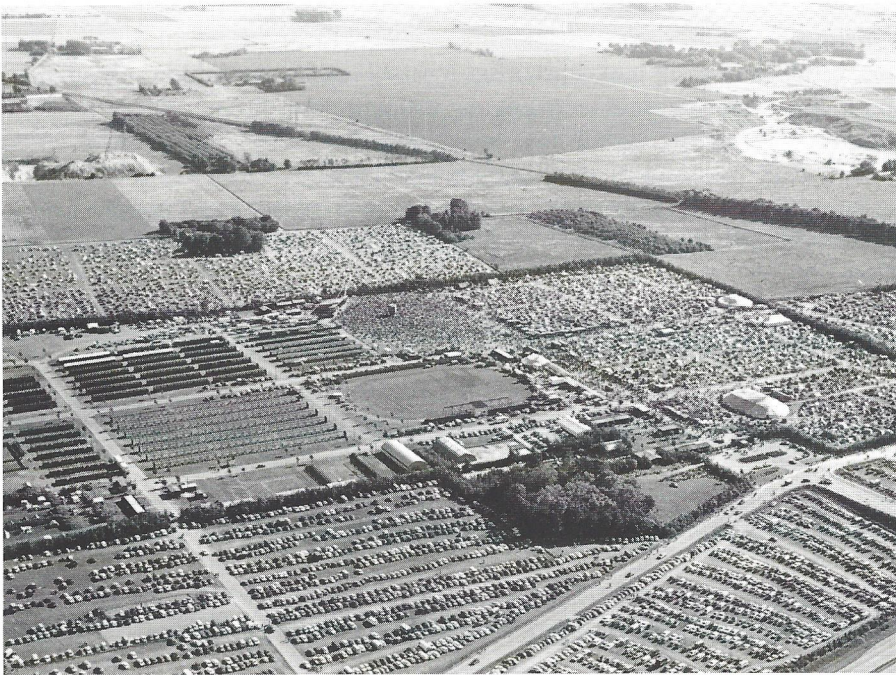
Jeg har været udsendt korrespondent til Roskilde Festivalen
 og faldt om i græsset overtaget af rå-opium
 for første gang i årevis:
 ingen artikel dén dag

det er også Roskilde Festivalen -
 Som de timelange køer foran udsalgene
 Som bad- og toilet-køerne med de store smil
 Som Engle-Bjørn der grinende ruller ind i hækken
 Som den ustandselige vaden fra og til plænen
 Som udsteningen
 den kollektive udstening
 på gyldne guitarer, blottede bryster
 og pludselig lethed i kroppen -
 Og tre dage senere: Kun denne serie
 af forvirrede glimt

ansigter, musik, lyd
og trang til at sove mindst et døgn -

Musikalske glimt
kan man tælle sammen
og nogen vil gøre det
men Roskilde Festivalens historie
handler mere om mennesker og deres måder at mødes på
og deres måder at lade musik opstå på
så forskellige som de mennesker selv -
Lad dét blive ved!
Lad musikken leve!
Lad kærligheden blomstre!
Og for min skyld gerne på Dyrskuepladsen i Roskilde
og midt i den danske sommer -

Marts 5, 1981

Allerede sidst i 1970'erne var Roskilde kommunes festivalplads for lille.

Den første ROSKILDE FESTIVAL i 1971 under navnet SOUND FESTIVAL var Danmarks tredje festival den sommer. Randers kom først, så Nyborg og endelig den 29.-30. august i Roskilde. Det var altså ikke i Roskilde, ideen fostredes - men vi kan nu konstatere, at det var i Roskilde, den både bevarede og udvikledes i en grad, så Roskilde Festival nu er verdens største og mest anerkendte festival af sin art.

Til Roskilde kom festivalidéen. I første udgave ikke det farlige uhyre, men blot en mammonsøgende musikkøbmand (Karl Fischer), der via nogle lokale unge søgte egnede arealer både ved Borrevejle Vig og halvøen Bolund nord for Risø. Af flere praktiske årsager landede man på den få år gamle »Ny Dyrskueplads« syd for motorvejen. Roskilde havde vundet Slaget om Bellahøj i konkurrence med en række sjællandske byer. En helt ny plads var blevet bygget og det første »fællesdyrskue« i Roskilde blev afholdt i 1969. Et sådant havde byen nemlig fået. I Roskilde ville byrådet give dyrskuet 10 års gunstig kontrakt, stille en til formålet etableret plads til rådighed, ja man ville endda sammen med amtet bespise udstillere og medvirkende hvert år for titusinder af skattekroner. Det sidste bad festivalen ikke om - og fik det heller ikke. Et flygtigt ungdomskulturelt arrangement er jo ikke noget, borgerskabsforvaltere skal slås for at få! Man fik heller ikke andet, men for ét år ad gangen dog tilladelse til »afholdelse af musikfestival« og gav så til gengæld byen sin største besøgsweekend både i domkirken og Vikingskibsmuseet, en meromsætning på (i 1996-tal) op mod 200 millioner kroner i Roskilde by, et direkte og indirekte økonomisk tilskud til børne-, ungdoms- og foreningsarbejdet i byen og nogle opgaver for disse grupper at stå sammen om. Festivalen lever endnu - i bedste velgående i 1996. Stadig uden kommunale, eller andre offentlige eller private tilskud, tværtimod, men med anerkendelse og positiv holdning fra de lokale politikere og myndigheder. Roskilde Festival 1971 samlede under navnet »Sound Festival« 10-12.000 deltagere, hvoraf de 3-4.000 skønnes at have betalt entré. Den første Roskilde Festival var en ny, fascinerende oplevelse for mange, og det klingende eventyr for Karl Fischer, som ingen i Roskilde siden så. For en del medvirkende og leverandører blev oplevelsen præget af skuffelser og økonomiske tømmermænd. Roskildes vicekommunaldirektør Niels Borchersen gik dog til sin chef. En idé var bragt til Roskilde. Man ønskede at holde fast i den, og kommunaldirektør Henry Jaquet flyttede skråen fra sin højre, kommunale mundvig til sin venstre, fritidsinteresseprægede. Jaquet var formand for Foreningen Roskildefonden, som i en årrække havde arrangeret byfester for at samle midler til »børn og unge - almennyttigt og humanitært«. Roskildefondens folk, ihærdige og ulønnede, kunne »stable på benene« - idémæssigt og praktisk. Musik havde de ikke begreb om. Et samarbejde mellem Roskildefonden og Tony Busch

(USA-musiker) blev etableret, og Roskilde Festival 1972 (»Fantasy«) blev sat igang.

Ikke kun via festivalen kom nye tider til byen. 1968'erne var der jo allerede, og inden for den rytmiske musiks område var en række lokale unge involveret i bands, koncerter, foreninger - og festivalen lige fra den allerførste. Det rytmiske musikliv i Roskilde (og i omegnen) på den tid var aktivt under vanskelige kår, som var lig situationen i andre danske købstæder. Mange vil huske Club Paramount på Eriksvej, som faktisk blev landskendt for stabilt aktivitetsniveau gennem mange år. Kulturhusets (dengang Hotel Prindsens) store sal i Frede Volfings tid, Fjordvilla (nedrevet og »erstattet« af Amtsgymnasiets idrætshal) i Bent Lensvolds tid, Young Music i fritidsklublokaler i Vesterlund kan nævnes blandt steder, hvor store og små revolutioner skete på det rytmiske felt. En del husker de store rockbrag på Sct. Jørgens Skole. Fra Roskilde kendtes orkestre som Dr. Dopo Jam (med afsæt på Snoldelevgård) med Lars Rasmussen, Skak Snitker, Kristian Pommer m.fl., Fujara med Roskildes Rory Gallagher, Jan Andersen, Jesper Bach m.fl., show-bandet Eders Band, Danmark med Anders Brasch, Jaques Perret-Gentil m.fl. - og på grænsen fra folkemusikken blandt andre Lirum Larum-orkestret og Hvalsøspillemandene med Sten Rasmussen, Anders Roland, Mette »Mathilde« Bondo m.fl. Der var i 1970'erne god gang i flere af musikkens genrer i Roskilde - både på udøver- og arrangørside.

Fra mange sider søger man at slå plat på festivalassociationer. I Roskilde findes bl.a. en firmafiskefestival, en tøjforretning sælger tøj under navnet Habitfestival, og et værtshus søger meromsætning under titlen Rewelsbenfestival. Hvad der tidligere hed X-købing Byfest, hedder nu oftest Truckerfestival, Westernfestival, Nørre Knoldstrup Festival - eller de mange éndags såkaldte festivaler, hvor det er éngangssalgsargumentet og profitten, der tæller, snarere end indholdet og kvaliteten eller interessen for musik og kultur - hvor lette penge ønskes tjent med musikken og publikum i forskellige udgaver af malkeko.

Disse arrangementer bliver ikke festival, fordi de kalder sig det, eller fordi letkøbte mediefolk bærer med - og de fleste dør en velfortjent død efter et enkelt eller få år, når endnu en version af kejserens nye klæder er afsløret. Forskellen på disse mange arrangementer og Roskilde Festival er, at man i Roskilde tidligt forstod, at der skulle mere til en kvalitetsfestival end navne på en plakat, bajere og fastfood. Et sammenklip af kopieringer du'r ikke til ret meget. Man kan ikke lave kvalitetsfestival med respekt for publikums velfærd på basis af uoriginale råvarer, reservedele og ideer. Ejheller kan man tage udgangspunkt i profitmaksimerende teorier, og i Roskilde holdt den kommercielle arrangementstanke kun i ét år - det første. Hvis man udefra begynder

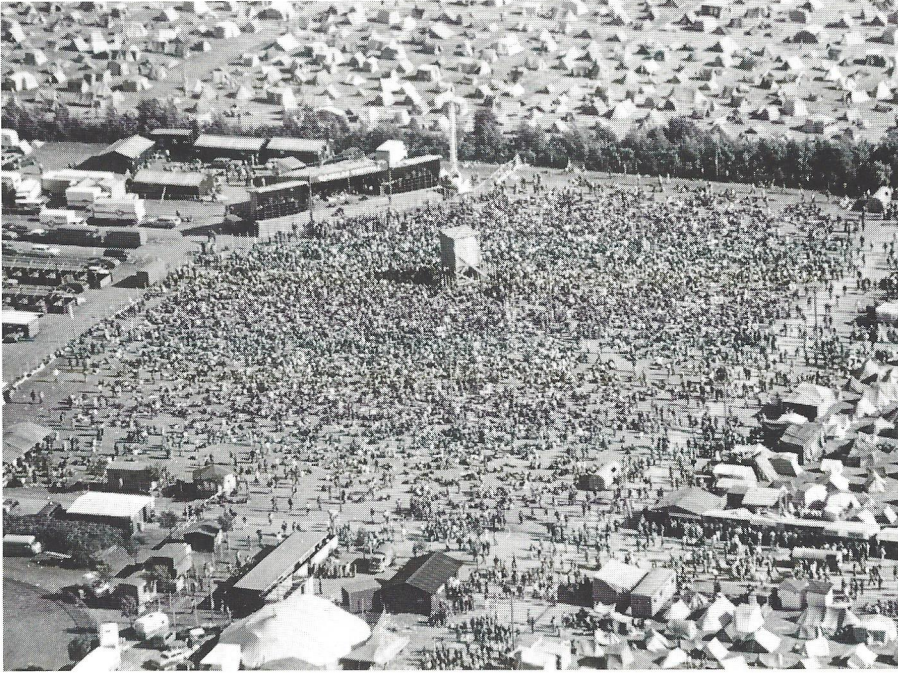
Fra »morgenmotion« - de tidlige festivalers søndag-morgen samlinger.

at stille krav til Roskilde Festival om, at den *skal* give økonomisk overskud eller om, at den *skal* tilgodese visse kunstneriske krav, f.eks. præsentere en vis mængde lokale orkestre, bestemte genrer eller organisationer, så vil arrangementets frihed til form og udvikling begrænses både principielt og de facto. Det er uhyre vigtigt, at kræfterne i og omkring en væsentlig kulturel aktivitet som en festival, et museum osv. har den fulde tillid og frihed, og at den ikke skal tækkes nogens interesser andre end primært sine egne. Den skal styrke sin kvalitet og sit image og sin udvikling hele tiden - ikke spændes for andres interessevogne. Holdes den frie fane højt - og er idéer og energier til rådighed, så lever begivenheden længe. Hvis politikere, særlige interessegrupper, særlige forventninger eller andre vil sætte fingeraftryk eller krav, så går det ofte galt. Meget gerne gode forslag og idéer - men der skal bidrages for begivenhedens udviklings og styrkes skyld. På samme måde vil man få signalflimmer, hvis begivenhedens egne styrmænd eller aktivister fokuserer på indtjening eller vækst fremfor indre styrke, kvalitet, service, oplevelse, udvikling osv. Roskilde Festival skal ikke finansiere en række aktiviteter i Roskilde og da slet ikke fylde de besparelsesgrøfter, det offentlige graver og uddyber - men kan den i kraft af sin kvalitet og styrke yde væsentlige bidrag på væsentlige områder, som handler om mennesker og deres tilværelse, så er det fint og lykkeligt - og et nyttigt og nødvendigt samspil får derved sin sub-stral.

Det er værd at bemærke, at egentlige kommercielle rockmusikfestivaler med størrelse, betydning og mange år på bagen ikke findes noget sted i verden - de overlevende festivaler baserer sig på andre primære mål i deres identitet end økonomisk gevinst. En dejlig naturlov at kunne konstatere for et kulturelt område - ikke mindst i en tid, hvor politisk og industriel discountisering af samfundet giver ringere kvalitet som resultat - ringere produktkvalitet, livskvalitet, miljøkvalitet, kulturkvalitet osv.

Roskilde Festivals første år bød som nævnt ikke på stor kvalitet, hverken kunstnerisk eller praktisk. En del tilfældigheder rådede, og man søgte med musikken at takkes de mange ved at byde på lidt af det hele - folk, jazz, rock, pop osv. Det resulterede i, at man fik en ret udvandet musikalsk profil. Praktisk arrangerede man i høj grad »fra hånden og i munden« de første år, og nogen god service gav festivalen ikke sine gæster. Men den var et fristed, den blev gennemført af ildsjæle, der lå vandret i flere døgn for at holde sammen på arrangementet, og den holdning fra de implicerede fornemmede publikum klart. Det var friheden og de impliceredes holdning, som bar festivalen forbi de første skrøbelige år og frem til tiden, hvor man systematisk begyndte at tænke i fremadrettede linjer, i profilering, i service, i kvalitet, i arbejds- og organisationsstrukturer, i respekt for publikum mere end for indtjening.

Den kaotiske, tidstypiske førsteudgave af Roskilde Festival i 1971 gjorde livet svært for de følgende udgaver. Byens borgere, embedsmænd, politikere, leverandører m.fl. fik bekræftet en række fordomme om disse sære, hashrygende, gruppebollende, rock-nydende horder, som indtog byen. Det var - påstod nogle i alvor - disse vilde, der for en weekend stjal byens vasketøj, havemøbler og cykler - det var disse mennesker, der ved deres udseende og påståede vaner fik Korsbæk- og Knagsted-trækkene frem i lokalsamfundet. Der var byrådsmedlemmer, der ønskede festivalen forbudt. Den lokale KFUM & K holdt anti-festivalmøder med Inge Krogh fra Kristeligt Folkeparti på talerstolen, der var lokale embedsmænd, der fik Indre-Missionsmoralen blandet ind i embedsførelsen. Der var tilsvarende på tværs af partier og embedsskel forsvarere for festivalen - dens værdier og muligheder. Bl.a. havde det lokale politi dengang - som nu - meget vise ledere, der kunne forvalte regler og krav ud fra den virkelighed og sammenhæng, de skulle virke i. Roskildes daværende borgmester, nu afdøde Lisbet Olsen, udtalte i starten af 1980'erne ved åbningen af en Roskildefondsinstitution: »I de første år frygtede vi hvert år, når det var festivaltid. Nu frygter vi den dag, festivalen ikke er mere«. Diskussioner, kompromiser, udholdenhed - praktisk og kunstnerisk - kvalitet og succes har gennem årene ændret billedet. Tusindvis af borgere - individuelle og foreningsmedlemmer - medvirker i nutidens festivaler - de får derved indsigt og engagement, og afkast til arbejde i det

Hovedscenen i 1975 - stilladsrør og presenninger.

lokale foreningsliv eller Foreningen Roskildefondens velgørenhedsarbejde overalt i verden. Roskildeområdet ønsker sin festival, bakker den op og har glæde af den.

De første år blev øl og vand solgt af en lokal restauratør. Da denne blev skiftet ud, faldt priserne drastisk, og foreninger overtog salget ud fra en meget mere Roskilde Festival-like stil. På samme måde gik det med flere andre funktioner. Det var i de år, at festivalen smeltede sammen med sin by i mange gode netværk og samarbejdsrelationer. Derved skabtes grundlaget for udvikling og vækst. Idéer og visioner og ansvar blev ikke fladet ud, men de tusinde hænders indsats. Roskilde Festival udviklede efter få år flere af sine succes-værktøjer, herunder evnen til at melde klart »ja« eller »nej« til, hvad man vil og ikke vil. På baggrund af principdebatter forvaltes festivalens forskellige områder herfra af personer med gennemslagskraft og konsekvens, og festivalen bygger sit ry og sin profil op. Man gjorde op med »lidt-af-det-hele-stilen«, og i 1980'ernes første år grundlægges den musikalske linje, der fortsat tegner Roskilde Festival som den førende aktuelle og fremadrettede festival i verden for den rytmiske musik og for - især - ungdomskulturens musikalske udtryk.

Gennem 1970'erne og -80'erne udviklede festivalen sig - og markerede sig som meget mere end blot en musikfestival. Roskilde Festival har i mange år været »en årligt tilbagevendende, international kulturpolitisk manifestation«, som giver inspiration og oplevelser for titusinder - ikke blot i løbet af sine fire dage. Hver dag året rundt for nogle - i billeder eller idéer hist og pist for andre. Roskilde er mere end de fleste andre festivaler i Europa sin egen - i stil, holdning og konsekvens. Man planlagde én festival ad gangen. Festivalen skulle for alvor slås for sin eksistens. Man havde det dårlige minde fra 1971 at udviske, man havde blandede følelser i by og byråd, og måske manglende forståelse for festivalens betydning for byen, turist- og erhvervsmæssigt, og, via Roskildefonden, socialt, humanitært og kulturelt. Fra de kommunale forvaltningers side fik man dog god støtte. Men festivalen *var* jo ikke et dyrskue.

Efter festivalen i 1975 var det nær gået galt. Tilstrømningen i årene 1973, '74 og '75 var stigende. Arrangementsudgifterne var store, bl.a. fordi man kun kunne etablere sig for ét år ad gangen, og love og sikkerhedsbestemmelser kunne vanskeligt overholdes. Flere og flere kom til festival i egen bil (det gik godt i Danmark materielt set), flere og flere kom med egne og store telte - og der blev problemer med sikkerhed omkring parkering og camping. Efter festivalen i '75 skrev aviserne bl.a. »Sidste Roskildefestival: der kom for mange« (Aktuelt), »Grund til bekymring trods festivalsucces« (Roskilde Tidende). Festivalledelsen udtalte: »Selv om der kom flere mennesker end nogensinde før, er der så meget positivt at sige om Roskilde Festival '75, at vi ikke ser nogen grund til ikke at lave en ny festival i 1976«.

Foråret 1976 løste mange problemer - især vedrørende brandsikkerheden. Nye arealer blev inddraget (lejet af Roskildefonden af nabo-landmænd) og med civilforsvaret aftaltes sikkerheds- og styringsplaner, som både statens og kommunens brandmyndigheder kunne gå ind for. Brandsikringen kostede det år alene 110.000 kroner - svarende til 10 pct. af festivalens samlede udgiftsbudget. Det lykkedes for arrangørerne at fremlægge brugbare planer, men, som den konservative brandkommissionsformand i Roskilde (nu afdøde Aage Engelberth-Hansen) udtalte før festivalen i '76: »Roskilde Festival hang i en tynd tråd, men jeg synes, det ville være tåbeligt, hvis vi så os nødsaget til at aflyse årets festival«.

Festival 1976 løb af stabelen - en weekend senere end året før, fordi dyrskuet med førsteret til brug af pladsen havde skiftet weekend. Enkelte festivalgæster kom en uge for tidligt, heriblandt et af de festlige indslag fra tidligere år, Inge Krogh. Også det år havde hun åbenbart undladt at sætte sig ind i forholdene. Efter den overvældende tilslutning til Festival '75 og sikkerhedsskærpelsen for Festival '76 fulgtes arrangementet med stor opmærksomhed.

Brandmyndighederne accepterede forløbet. Men så dukkede et nyt problem op. Der var endnu engang sat publikumsrekord med virka 6.000 flere mennesker end året før (i alt ca. 27.000), og i løbet af fredag aften var en del motorcykelgrupper ankommet og havde startet uro forskellige steder på området natten til lørdag og i løbet af lørdag formiddag. Politiet havde observeret men kun grebet ind i få tilfælde. På det lukkede område samledes over middag en større politistyrke med hunde, visir og anti-urobevæbning. Fra scenen meddelte Kim Menzer, hvad der skulle ske, og han bad om publikums ro og forståelse, hvorefter politistyrken marcherede ind og ryddede området for uroelementer. Publikum rejste sig - og klappede af politiet. Man var vel kommet for at opleve en fredelig festival. Resten af den festival var der mange skulderklap og tilbud om bajere og vin til de uniformerede betjente som tak for indsatsen. »Uro'erne« fik ikke så stor tak - blandt publikum fandtes folk, som var utilfredse med konfiskation af »hash til eget forbrug«. Ærgerligt, og som én af publikummerne skrev til festivalkontoret efter festivalen: »Giv uro'erne noget hash, så de ikke skal rende og hugge vores«. Idéen blev overvejet, men forkastet.

Efter Festival '76 citeredes Roskildes politimester for at have udtalt »jeg må nok sige nej til en ny festival næste år« med henvisning til for megen kriminalitet og for mange støjklager. Krisen med brandsikkerheden løstes i 1975.

Aske Bentzon fra BUKI YAMAZ (1975).

Ville det hele standse nu? Nej - det betød festivalen for meget til; samarbejdsvilje fra både myndigheds- og arrangørside løste problemerne endnu engang, og erfaringer fra politiets storaktion i 1976 er siden blevet udnyttet til stor glæde for publikum - man har lært at afværge krisesituationer, før de opstår.

I 1977 produceredes en film af et til lejligheden oprettet konsortium med Ebbe Preisler som produktionsleder og John Menzer som instruktør. Filmen, som fik titlen »Kloden rokker«, fængede ikke hos publikum. Festivalens helt specielle »live-miljø« lod sig ikke gengive i det »døde« filmmedium. Filmen blev ikke nogen succes.

Det gjorde heller ikke live-LP'en. Ja, den blev aldrig produceret. Der blev optaget mere end 30 timers 24-spors råbånd. Nogle orkestre fik deres optagelser færdigmixet, men derefter blev pladeprojektet opgivet, for nu dukkede krisen for 1977 op, præsenteret på festivalens bord af toldvæsenet. Festivalen havde tidligere år søgt og fået momsfrigtagelse for billetindtægterne med henvisning til Roskildefondens formålsparagraf (»at støtte børne- og ungdomsarbejde og andet humanitært arbejde«). Man havde fra festivalens side i årene 1975, 1976 og 1977 uddelt nogle såkaldte festivalpriser som opmuntring og støtte til musiklivet, som jo havde været med til at gøre festivalerne til succes'er. Bl.a. modtog orkestrene Coma, Troldmandens Lærling, Hos Anna, Jan Toftlund beløb på hver 5-10.000 kroner - og organisationen Jazz Exchange samt Spillemandsmuseet i Rebild fik tilsvarende beløb i støtte. Det var i strid med de vilkår, man havde fået momsfrigtagelsen på, mente toldvæsenet - og nu kom så medvirken i film- og pladeproduktion. Momsfrigtagelsen for 1977 blev trukket tilbage, og toldvæsenet bad om de seneste fem års festivalregnskaber til gennemgang. Efter møder og forhandlinger faldt »dommen«: fuld moms'ning af Festival '77 med en momsregning på små 200.000 kroner. Festivalen havde også i årene forud givet store beløb til Julemærkehjem, Landsforeningen Ungdomsringen, Grønlandske Ungdomsklubber og en lang række andre institutioner, men disse formål fandt toldvæsenet i overensstemmelse med de formål, der var angivet i fritagelsesansøgningerne gennem årene. For 1978-festivalen søgte man igen momsfrigtagelse og angav i ansøgningen konkret til hvilke formål, man ville anvende et eventuelt overskud. Man fik momsfrigtagelse i 1978 - men det har i årene siden alene været Foreningen Roskildefonden, der har taget sig af uddelingerne. Festivalen har hvert år fået sin momsfrigtagelse på betingelse af, at overskuddet »afleveres« til Foreningen Roskildefonden. Ved et udbygget og åbent, positivt samarbejde med toldmyndighederne er arbejdet også på den front smidiggjort.

1977-festivalen var ikke nogen god festival. Musikprogrammet var ikke

Musik - og butique og hjemmestrik.

specielt godt, måske tværtimod, der sporede lidt afmatning i stemningen blandt publikum og måske også i festivalkomiteen. Efter flere år med stigende publikumssøgning var tallet nu dalet i forhold til 1976 (i 1977 1.500 færre, i alt cirka 31.000 mennesker), hvilket i sig selv ikke var et problem, for Roskildefonden har aldrig set det som et formål at sætte rekorder. Det er vist kun blandt mediefolkene, der kan spores skuffelse, hvis ikke overskuddet og publikumstilstrømningen stiger, hvis ikke antallet af anholdelser, skadetilfælde og solgte bajere stiger. Man følte afmatningen på mange måder under og efter festivalen i 1977. Succes kan være farlig, hvis den får lov til at sløve fantasien og nytænkningen. Måske var Roskildefondens festivalkomité i nogle år for bundet af tidligere års opskrift på succes og angsten for ændringer - store, radikale og udviklende. Heldigvis virkede arrangementet i 1977 som sparket, der bragte Roskilde Festival på udviklingssporet igen, og efteråret 1977 brugtes til selvkritikmøder og til møder med kritikere udefra. Langsomt udvikledes skitserne til en Roskilde Festival 1978. Det var ikke bare gjort med vedtagelsen af det hidtil største festival-udgiftsbudget - ejheller med lidt omrokeringer på pladsen eller med et frisk slogan på plakaten («Roskilde Festival '78 - med masser af nyt under solen»). Der skulle nytænkes og vurderes og etableres fremadrettet på alle fronter. En avis skrev: »Roskilde Festival skifter kurs efter kritik - mange forbedringer på pladsen og et bedre musikprogram«. Der var meget om snakken. Arealerne blev me-

get kraftigt udvidet, og næsten al camping på selve festivalpladsen ophørte. Sanitære forhold forbedredes og udvidedes. Den hidtidige stilladsrørscene blev kasseret, og man købte af et falleret Rolling Stones-datterselskab et nyt scenetelt (den orange canopy, som siden har været Roskildefestivalens vartegn) og flyttede store scene, så den sendte lyden væk fra Roskilde by, og gav publikum et let skrånende areal foran scenen. Et nyt lyd- og lysfirma blev koblet på, ny strømtilførsel til området bekostedes, det mest kommercielle i handelsområderne bortsaneredes, og man fik kontakt med en del arbejdende kunsthåndværkere. I musikprogramlægningen satsede man på enkelte nye navne (eksempelvis Elvis Costello og Bob Marley) med virkelig effekt i modsætning til året før, hvor falmede stjerner skulle friste (fx Ian Gillan og Jack Bruce).

Gennem en stor del af Roskilde Festivals år har ændringer og justeringer givet anledning til frustrationer og skuffelser i omgivelserne. Festivalen har p.t. ikke en Folkscene, ikke en Jazzscene, ikke en Amatørscene. Da disse scener forsvandt, passede genrerne repræsentanter deres job og protesterede ud fra egne interesser, mens festivalen disponerede ud fra sine og udviklede sin smallere, mere tidssvarende og tyngdegivende profil - den, der har givet festivalen de mange anerkendelser - fra stort set alle sider. Roskilde Festival vil, tør og kan noget, som ingen - eller få - andre vil, kan eller tør. Derfor er den her igen i 1997, og i 1998, og i 20??

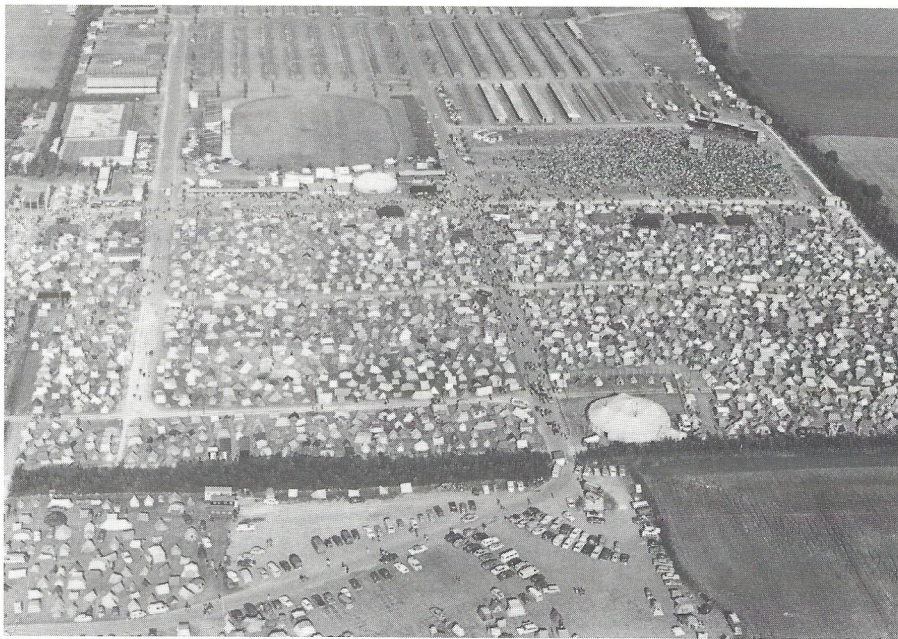
Festivalen har andre egenskaber, som er væsentlige - ikke mindst i et Jante-lovssamfund. Roskilde Festival er ydmyg i sin tid. Den lytter til tendenser, samler op, føjer til og former, og har ofte derved været trendsetter mere end trend-follower. Respekt - især over for publikum - ligger bag festivalens udvikling og programlægning hvert år. Mange ressourcer bruges på at indsamle publikums opfattelser, registrere dem og lade sig påvirke af dem. Den opmærksomhed er det væsentligt hele tiden at fastholde - for omgivelserne fokuserer primært på den, der ligger forrest i feltet. Man vil gerne dukke duksen, og som årene går, skal der mere og mere til at overbevise om kvalitet og klasse. Forventningerne til festivalen virker som en udfordring til fortsat udvikling.

I en søndags-kirketidstale på Roskilde Festival sidst i 1970'erne sagde Ebbe Kløvedal Reich bl.a.: »Roskilde Festival er (sammen med Christiania og Thy-Lejren) den eneste autentiske «anti-institution», der er blevet stående efter alt det skøre og livsbekræftende, der skete i 60'ernes slutning som protest imod en planløs, idiotisk og amoralsk højkonjunktur, som Danmark i disse år går og fejer skårene op efter. »Allerede dengang blev en stor del af festivalens musik spillet af folk, som havde et klart blik for, at vækst og højkonjunktur i vores del af verden mest bestod af papir og udbytning af de svage i

egne samfund og i Tredjeverden. Ebbe Reich fortsatte: »Institutionerne viser igen og igen deres magtesløshed. Derfor er anti-institutionerne blevet så meget mere nødvendige.«

Roskilde Festival er i dag en attraktiv musikfestival. Den finder sted i Roskilde, Danmark, men er ikke længere en lokal eller en national begivenhed. Den er over alle grænser etableret og anerkendt som mere end det. I 1990 skulle Václav Havel på Danmarksbesøg. Det blev aflyst. Han var i forbindelse med besøget inviteret til Roskilde Festival - og havde sagt ja. Efter aflysningen af Danmarksbesøget sender han fra Tjekkoslovakiet en speciel hilsen til festivalen, der bliver læst op fra Orange scene søndag den 1. juli af Havels nære ven, musikeren Vladimir Merta. Havels hilsen lød i sin danske oversættelse: »Det er usædvanligt at invitere en præsident til rockfestival. Jeg håber derfor, at disse ord modtages som en hyldest fra en rockfan. Jeg har ofte udtrykt dyb respekt for musik og musikere. Jeg kan ikke spille en eneste tone, men jeg føler en form for musik indeni. Musik er harmonisering, og dét at drage til festival er rensende i sig selv. Jeg er ked af ikke at kunne være hos jer i Roskilde. Jeg er blevet fortalt, at stedet har et skær af helligdom over sig. På hellige steder glemmer mennesker for en tid deres daglige problemer og føler sig løftet højt op. Musikkens mystik forvandler dem til små helgener. Mærkelige ting sker i øjeblikket. Vi er knyttet til hinanden af en slags fortryllelse. Gaderne i Prag under Fløjsrevolutionen - eller Babyrevolutionen - havde samme atmosfære. Lad det forblive sådan! Hvis I ønsker at udføre sociale eller politiske ændringer - gør det med Roskildeånden i jeres hjerter! ROSKILDE, BEVAR DEN GODE ÅND!« Den »årligt tilbagevendende internationale kulturpolitiske manifestation«, blev af Nordisk Ministerråd udnævnt til »Nordisk Kulturfestival« i 1995, og 3 uger før jubilæumsfestivalen samme år udgav det danske postvæsen et frimærke med festivalens vartegn (den orange canopy/sceneoverdækning) som motiv. Så er begivenheden og fænomenet udødeliggjort. Festivalen kunne i 1996 indvie sin egen lille station. Rundt i verden er Roskilde mere kendt for sin festival end for sin domkirke og vikingskibe i mange aldersgrupper. Alle danske HTX-elever kunne som afslutningsspeciale i 1996 skrive om miljøfestivalen i Roskilde, og samme år kunne alle HF-elever ved eksamen skrive om »Tre dage i paradiset« - Roskilde Festival. Roskilde er på det nationale og internationale landkort - ikke mindst i kraft af sin festival.

I den stadige indsats for udvikling har festivalen gennem de seneste år - netop i kraft af sin kvalitet og høje attraktionsværdi - tiltrukket op mod 100.000 deltagere pr. dag. En succes, der samtidig kan udvikle sig til festivalens alvorligste problem: Størrelsen. Medmindre Roskilde Festival endnu en gang formår at gå på tværs af en tendens og forme »sit eget kodeks«. En antydning

Roskilde Festival '75 - med god plads til alle.

af, at man er i stand til det, er givet i festivalledelsens oplæg til organisering af de seneste festivaler. Dels er der nu loft over antallet af billetter til salg (90.000 4-dages billetter), dels melder man om væsentlige forbedringer af servicen over for publikum. Også på dette felt bør Roskilde Festival være foran udviklingen og markere sine rammer. Lad andre arrangementer blive størst - blot Roskilde forbliver bedst og mest attraktiv.

Det er der forudsætning for, hvis den positive dialog mellem publikum og festival kan fortsætte, hvis festivalens frivilligheds- og begejstringsstil kan bevares, hvis lokalområdets opbakning kan udbygges. Så kan man bevare sin guldfugl - frisk og til stadighed kampklar. Ellers sikrer man sig i bedste fald et museum over et fænomen, som indtil nu har begejstret over 1 million deltagere og via Foreningen Roskildefonden formidlet over 100 millioner kroner til humanitært og almennyttigt arbejde. Roskilde Festival skal ikke tænkes nogen, men skal tilpasse sig sin tid - og sig selv. Roskilde Festival skal udforske, udfordre, afprøve, påvirke og flytte. Også sig selv. Roskilde Festival skal markere tro på kvalitet, fællesskab og kultur, skal give plads for menneskers udtryk og frihed, skal markere rum og respekt for livsvilkår og miljø. Roskilde Festival skal holde frihedsfanen højt - og har gjort det længere end de fleste.

De mange drømme og visioner som unge, bevidste generationer har formu-